

Závodský, Artur

Stáří a smrt

In: Závodský, Artur. *Gabriela Preissová*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962, pp. [257]-260

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119496>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VII.

STÁŘÍ A SMRT

*Ty moje dny ale ubíhají, můj mladý příteli,
jako blázni, ty koně utíkají domů.*

Gabriela Preissová

Když vydala Gabriela Preissová své poslední románové dílo, literárně se v podstatě odmlčela.¹⁾ Uchýlila se do soukromí a s radostí přijímala, že ji mají lidé na světě rádi.

Ve svém bytě, plném starožitností, žila Preissová s klidným, vyrovnaným manželem. Roku 1936 se přestěhovala z Ostrovní ulice č. 1 do bytu na Malostranském nábřeží č. 3.

Pětasedmdesátiny oslavila spisovatelka v rodinném kruhu. Avšak naše veřejnost na ni nezapomněla. Došly dopisy starých přátel, hlásili se ctitelé ze Slovenska a z Moravského Slovenska, přišly návštěvy z Jugoslávie a z Bulharska.

Podzimní, zimní a jarní měsíce trávila Preissová v Praze, v létě zajížděla k pobytu na Bled nebo se usadila na čas v jihočeském zámku Chlum u Třeboně. Mírná a zasněná krajina se jí tak zalíbila, že si těsně před vypuknutím druhé světové války postavila v Chlumu vilku.

Hrozba nacismu, který se v druhé polovině třicátých let stále důrazněji tlačil z hitlerovského Reichu, dolehla i k vlastence Preissové. Zvláště si ji spisovatelka uvědomila o všesokolském sletě r. 1938, kdy vídeňští sokoli pochodovali Prahou za říšskou vlajkou — Rakousko se totiž toho roku stalo po anšlusu součástí Třetí říše.

Za druhé světové války žila Preissová v Praze a v Chlumu, leckdy zavítala návštěvou do Žerotína u Šternberka, nějakou dobu pobývala v Poděbradech. Těšila se z lásky svých dětí a příslušníků jejich rodin. Nové práce už netvořila, ale revidovala výbor ze svých spisů, který vycházel v nakladatelství Novina. Pro Vilímko nakladatelství chystala *Pohádky pro velké děti*. U příležitosti svých osmdesátých narozenin promluvila v rozhlase pro ženy (24. března 1942). Radovala se, když v pražském Divadle na Slupi hráli r. 1944 dramaturgii její črty *Co se dalo za bílé noci na krbu*.²⁾

Na jaře r. 1942 navštívila Preissová své rodiště — Kutnou Horu. Dosud svěží, projevovala zájem o známá místa. Prohlédla si velechram sv. Barbory a Vlašský dvůr. Zastavila se před rodným domem a zašla k lípě, kterou jí kdysi zasadili na počest kutnohorští občané.

Anšlusem Rakouska k Německu obdrželi Gabriela Preissová a její manžel, plukovník Halbaerth, do r. 1938 příslušník rakouský, proti své vůli občanství říšsko-německé. Ale své sounáležitosti k českému národu i hrdosti nad tím, že byla a je českou spisovatelkou, Gabriela Preissová se nikdy nezpronevěřila. Máme o tom — mimo samo literární dílo, které zůstává ve svém ryzím češtví a slovanství dokladem mimo jakoukoli pochybnost — početná svědectví lidí, kteří se s Preissovou za druhé světové války stýkali. Leč nechme promluvit samu spisovatelku. V nedatovaném listě adresátce, kterou oslovuje „paní Mileno“, Preissová napsala:

---

¹⁾ Jen zřídka napsala novinový článek.

²⁾ Píše o tom v dopise Janu Bartošovi dne 20. dubna 1944.

„Váš návrh, že byste mohla o mně přednášet v řadě německých spisovatelek, není uskutečnitelný, protože já nejsem více než ryze česká spisovatelka. Náš František Palacký kdysi napsal, že každý má být věrným svému původu, užil slov: Kdybych i cikánem byl od původu, vždy bych se snažil svůj rod povznášeti jako mému srdci nejbližší . . .

Ostatně také samy německé spisovatelky by se divily, kdo se to mezi ně vtírá, když nikdy ani slova v jejich řeči nezbásnil, byla by to nemožná událost a jistě jste ji potom, přemýšlejíc, odsunula jako nemožnou. Ke všemu je ještě Vaše česká, Vámi oblíbená spisovatelka na svůj rodný původ nevýslovně hrdou a neproměnila by jej za nic na světě, i když jí osud určil jiné úřední příslušenství. Nemůže, prodala se z důvěry za dobrého a líbezného jinozemce, ale oba si slíbili především, že nikdy neponíží rod druhého . . .“³⁾

Zúmyslně jsem citoval obšírně z dopisu Gabriely Preissově, psaného za druhé světové války, protože se po osvobození r. 1945 na některých místech vyskytly pochybnosti o chování spisovatelky během německé okupace. Nejčastěji pramenily z neinformovanosti.

Roku 1944 navštívila Preissová naposledy Moravské Slovensko. Pobyla u svého syna Richarda, tehdy advokáta ve Strážnici. Zajela do Hodonína, zašla na všechna jí drahá místa, dala si otevřít sál, v němž za mladých let prožila mnoho štěstí — a se svým manželem si v něm zatančila.⁴⁾

Svoji literární dráhu chtěla Gabriela Preissová uzavřít *pamětmi*. Není pochyby o tom, že by to byl dokument velké kulturní ceny. Vždyť s kolika spisovateli, umělci, herci a kulturními pracovníky se Preissová osobně znala, co všechno za svého bohatého a dlouhého života viděla, kolik prostředí a zemí poznala! Ale těžké poměry za druhé světové války, kdy spisovatelka musila bez jakékoli pomoci obstarávat domácnost sama, nedopřávaly soustředění a nakonec krásný úmysl zmařily.

Dne 17. ledna 1946 si Preissová pádem na náledí zlomila nohu. Po nezdařené operaci na klinice zápasila ve svém bytě se smrtí. Pouť životem ukončila 27. března 1946. Dne 1. dubna byla uložena do půdy památného hřbitova vyšehradského. Do hrobu, nad nímž se tyčí štíhlý jehlan s prostým nápisem *Jan Nep. Preiss*.

Svým dlouhým, dychtivě přijímaným životem překročila Gabriela Preissová závěr kruté okupace, dočkala se slavných dnů osvobození, které ukončily jednu epochu lidských dějin, stala se svědkyní příprav k budování socialismu v naší vlasti, v té zemi, kterou horoucně milovala a jejímuž lidu svým dílem i svou neúnavnou prací vždycky usilovala sloužit.

---

³⁾ Strojová kopie dopisu Gabriely Preissově v archívu JUDr. Dimitrije Preisse v Praze.

⁴⁾ O tom JUDr. Richard Preiss v *Drobnostech ze života Gabriely Preissově* (rukopis).

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

89. Gabriela Preissová šedesátiletá

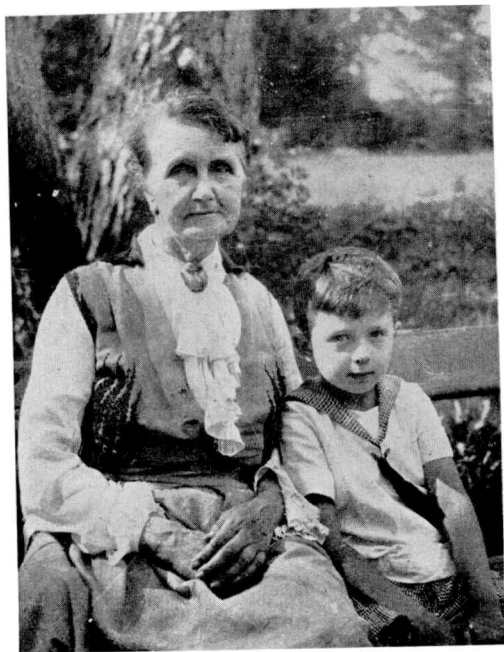

90. Gabriela Preissová r. 1924 na vrcholu Golice ve Slovinsku

91. Sazení lípy 8. listopadu 1925 v Kutné Hoře

92. S vnukem Pavlem r. 1931

Můj drahý Pavlíčku, ať jednou budeš si své babičky
vzpomínat s trochou lásky, tak věř, že její nepřítel
všude bylo, že její děti i prarodičtí budou dobrými a
užitečnými lidmi, že nebudou nikdy přáteli svého
bláznivému by nemohli přáteli sobě, že budou také
věrnými českými lidmi, hrdými na svou národnost
a že potěšou za krásou i čistotou svého charakteru
Kvůli tomu se stane slohem.
Tě to jednou stříbrnou pokrývkou vlasů, práce mi v duchu:
„Babičko, můj byl se mnou společenou...“
„Létná Tě ke krásné práci života. Tě“
Gabriela Preissová

v Praze r. 1930

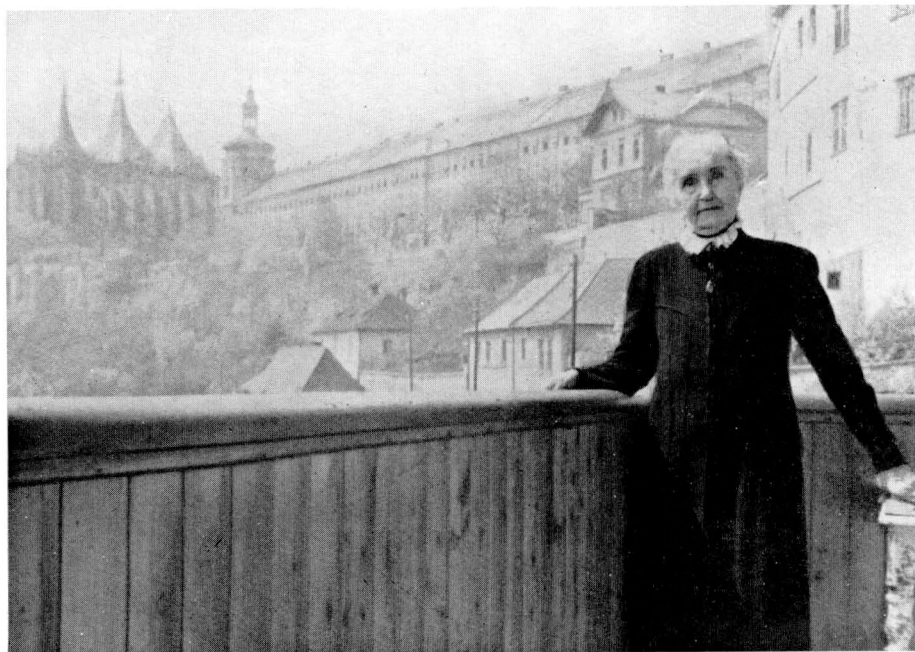
93. Připis vnuku Pavlovi

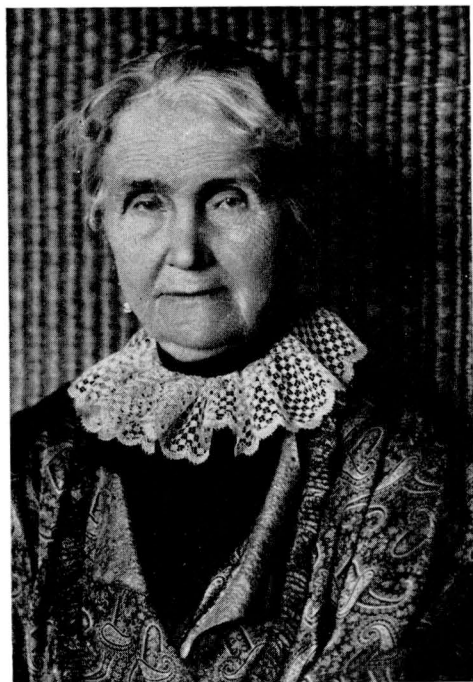
94. Gabriela Preissová
sedmdesátiletá

95. S Adolfem Halbaerthem r. 1935 na Bledu

96. V Kutné Hoře r. 1942

97. Gabriela Preissová r. 1944

98. Gabriela Preissová na pastelu Heleny Emingerové (r. 1910)

99. Vojta Sapík: Portrét Gabriely Preissové (r. 1911)